

Pisni zgodovinski viri o Štalci, železarstvu in arheologiji (1781–1980)

Andrej Bogataj

Uvod

Področje Štalce in nekateri podobni vrhovi v Selški dolini so bili poseljeni že v halštatu. Ostanke takratnih prebivalcev so vidni še danes. O njihovi dejavnosti govorijo terase, stara žindra in ostanke keramike. Po temeljiti analizi in raziskavi najdb bomo dobili več odgovorov o poselitvi. Žal pa so to edini ostanke, s katerimi lahko preberemo njihovo zgodovino.

Za temeljito raziskavo Štalce moramo poznati tudi zgodbe, ki so jih različni avtorji zapisali v času, ko se je pisana beseda že ohranila do današnjih dni. Ne segajo daleč – tja do leta 1781. Vsekakor pa jim moramo biti hvaležni za vse zapisano. To predstavlja neprecenljiv vir informacij o minulih časih. Pregledovanje in iskanje zgodovinskega gradiva je bilo s pomočjo interneta in digitalizacije lažje, pa vendarle dolgotrajno in zahtevno. Zavedam se, da

je veliko podatkov še spravljenih v arhivih, starih urbarjih in ostalih uradniških zapiskih. Obdelavo teh prepuščam prihodnjim, temeljitejšim raziskovalcem. Odločil sem se, da objavim vse najdeno gradivo do leta 1940, med poznejšim pa le tisto, za katero smatram, da posreduje nove, dodatne informacije in razmišljanja avtorjev. Zraven sem pripisal tudi svoje komentarje in opažanja. To pa predvsem z namenom opozoriti bralca na zanimive podrobnosti zapisanega.

Pri zbiranju gradiva so mi pomagali tudi Franci Bogataj, dr. Dragan Božič, dr. Janez Rihtaršič in Vincencij Demšar, ki je nekatere nemške zapise lepo prevedel v slovenščino. Z bratom Francijem Bogatajem sva na pobudo dr. Dragana Božiča pogledala tudi v Arhiv Slovenije v Pečnikovo poročilo o arheoloških raziskavah v Selški dolini.

Med najpomembnejše avtorje zapiskov o železarstvu na Štalci lahko štejemo Baltazarja Hacqueta¹

(1781), Antona Globočnika Plemenitega Sorodolskega² (1867), Jerneja Pečnika³ (1896 in 1904), Alfonza Müllnerja⁴ (1897 in 1909) in Rajka Branka⁵ (1980). Ostali avtorji, ki so citirani, so s svojimi zapisi sodelavci zgoraj omenjenih (Simon Rutar⁶), zapisovalci zgodovine Železnikov (Karel Jožef Prenner,⁷ Jožef Levičnik,⁸ Anton Koblar,⁹ Leopold Podlogar¹⁰), zgodovinarji (Pavle Blaznik¹¹) in arheologi (Peter Petru¹²).

Štalca je bila v zgodovinskih zapisih dvakrat omenjena tudi pod imenom Plavški boršt in Stare fužine.

1781

Najstarejši najdeni zapis, ki pa Štalce žal ne imenuje z imenom, je iz leta 1781, avtor je naravoslovec **Baltazar Hacquet**. V njegovem opisu Železnikov v knjigi *Oryctographia Carniolica* [1] med drugim piše:

"Ne vemo, kako dolgo že v tem kraju topijo rudo. Gotovo pa je, da pred nekaj stoletij rude niso topili tu v dolini, ampak v okoliških hribih, od koder še zdaj vlačijo žlindro za dodatek. Videl sem žlindro, ki so jo obdelali stari. Bila je še tako bogata železa, da bi se splačalo, da bi njo samo še enkrat obdelali. Ker pa nimamo ne pismenega niti ustnega izročila, da so pred davnimi časi topili rudo v gozdovih s pomočjo ročnih mehov, si lahko predstavljamo, kako daleč nazaj so se tukajšnji ljudje že ukvarjali z rudarstvom. Če bi teh žlindrastih reber ne razkrila voda in drugi taki slučajni dogodki, bi danes še manj vedeli o obrti naših prednikov."

Danes vemo, da nikjer drugje v hribih okoli Železnikov ni bilo najdeno toliko stare žlindre na enem mestu kakor na Štalci. Prav zaradi tega si upam z veliko gotovostjo trditi, da je v svojem opisu Hacquet

mislil prav na Štalco, čeprav je žal ni imenoval. Tako je menil tudi Alfonz Müllner. Hacquetov zapis, v katerem omenja žlindro iz okoliških hribov, lahko smatramo za najstarejši najdeni zapis – tudi o železarstvu na Štalci. Omenja slabo izkoriščeno žlindro, taljenje na hribu in naključno najdbo nahajališča žlindre, ki ga je odkrila voda. Vse to govori o pridobivanju železa na Štalci v daljni preteklosti.

V svojih zapiskih v zvezi s Štalco Hacquetove zapiske citirata tudi Anton Globočnik Plemeniti Sorodolski (1867) in Alfonz Müllner (1909).

1838, 1839

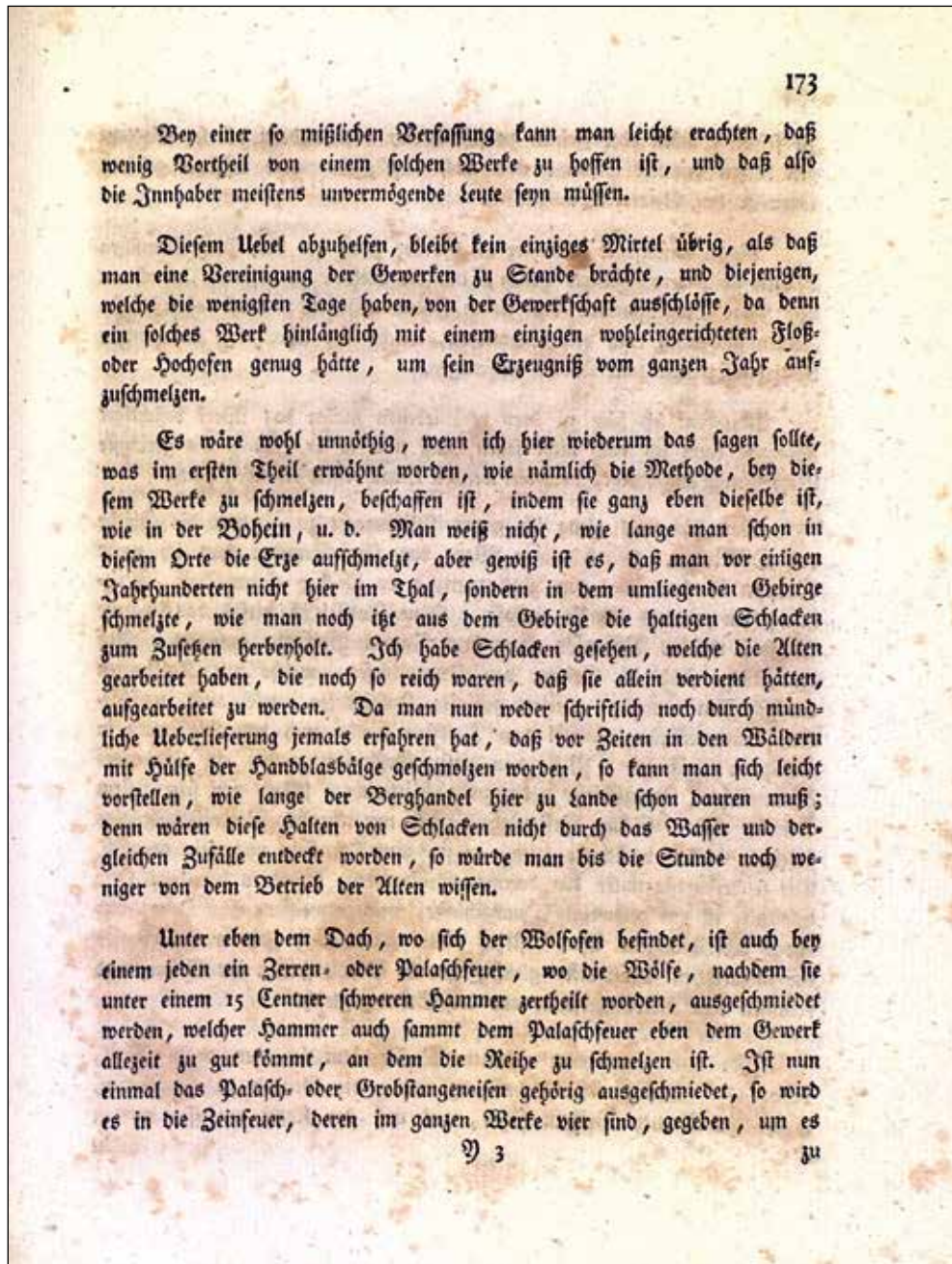
Leta 1838 Karel Jožef Prenner v knjigi *Prispevki k zgodovini prirode, kmetijstva in topografije Vojvodine Kranjske* objavi prispevek *Topografija rudnika Železniki v okraju Loka na Gorenjskem* [2].

V njem opisuje nastanek fužin v Zgornjih in Spodnjih Železnikih. Takole piše:

"Po izročilu, ki še vedno obstaja, prvotno obe sedanji fužini v Železnikih nista stali na tem mestu, kot se sedaj nahajata oba plavža v Zgornjih in Spodnjih Železnikih, temveč ena malo višje naprej, druga malo nižje navzdol. Tako naj bi bila plavž in veliko kladivo dalje od Železnikov na potoku Farji potok. Oni od Spodnjih Železnikov pa je bil na področju v Dašnici, nedaleč stran od vasi Češnjica; tam, kjer je nastala vas Rudno. Kot dokaz temu služi še sedaj nahajajoča kovaška – železna žlindra na Štalci pri potoku Dašnica v soseski Sv. Križ. Pisec tega članka ima nekaj kosov te žlindre prav od tam. To potrjuje tudi zgoraj omenjeni privilegij škofa Filipa iz Freisinga iz leta 1354, s katerim je podelil zemljišče v Dašnici fužinarjema Zhehasu in Muronu za njuni kovačnici."

Članek je napisal že v septembru leta 1834. Prenner zemljepisno nenatančno postavlja vas Rudno, Štalco pa postavi kar ob potok Dašnico, čeprav je vmes še potok Čšnjica. Ker govori o Dašnici, pred-

postavljam, da je napačno postavil hrib Štalca. Prav tako kot na Štalci pa je lahko našel kovaško – železno žlindro tudi v Dašnici. Je pa hrib Štalca bližje soseski Sv. Križ. Lahko potrdimo, da je bila žlindra s Štalce

Stran 173 iz knjige *Oryctographia Carniolica* z delom objavljenega besedila. Vir: Narodna in univerzitetna knjižnica. Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-1EJP2XL5>.

takrat že dobro poznana, drugače je ne bi omenil. Kje natančno je našel žlindro, ne bomo nikoli izvedeli. Prennerjevo besedilo je prvo, ki omenja ime Štalca v povezavi z najdeno žlindro. Avtor je našel žlindro tudi

v Dašnici, kar potrjuje obstoj talilnih peči tudi tam.

Leta 1839 Prenner objavi enako besedilo tudi v časopisu Illirisches Blatt v članku z naslovom Rudnik Železniki na Zgornjem Kranskem [3].

Sichoren, von Gallenstein, Hermann. Nur in Krain, in unserm Vaterlande, ist nicht Vieles geschehen, seit dem und unser Historiograph Lindhart und Bodner entrissen wurden. Die Geschichte wurde wenig, die Topographie theilweise vom Herrn Professor, nunmehrigen Bibliothekar, Richter, in Ljubljana, und Meguscher bearbeitet. Weit entfernt, mir Verdienste zumuthen zu wollen, welche ich nicht besitze, mögen meine bisherigen Versuche in der Mittheilung von Daten unserer Geschichte bei meiner bisherigen Beschränktheit meiner Materialien nur dazu dienen, einer mehr im Fache gewandten Feder im Vaterlande Gelegenheit zu geben, mit als Vorbild zu dienen. Da unser Vaterland schon nach Beweis des immer schöner emporblühenden Museums, in naturhistorischer Hinsicht, so mannigfaltige, zum Theile ausschließend eigenthümliche Schätze besitzt, so würde eine neue Geographie unseres Herzogthums mit seinen statistischen, physikalischen, industriellen Merkwürdigkeiten und Eigenheiten um so mehr an ihrem Plage seyn, als wir ein richtiges dergleichen Handbuch im Vaterlande vermissen. Diese Topographien würden auch dem Vaterlandsfreunde dazu dienen, es genau kennen zu lernen, und ob seinen Seltenheiten und historischem Werthe noch mehr zu lieben. Indem ich vorhabe, mich auch in topographischen vaterländischen Versuchen zu üben, und dieselben meinen verehrten Landsleuten in beiden vaterländisch-periodischen Blättern mitzutheilen, und zur gütigen nachsichtsvollen Beurtheilung zu übergeben, beginne ich den Inhalt meiner diesfälligen Arbeiten mit der Topographie eines Ortes, welcher in der Nachbarschaft, und im Bezirke meines Geburtsstädtchens vor ein Paar Jahrhunderten eines der bedeutendsten Bergwerke Krains gewesen, und noch jetzt durch seine Faktorie den Inhabern im Seltscher Thale, des Bezirkes Laß, einen bedeutenden Gewerd verschafft.

Eisenerz, in der Landessprache Shelésenko genannt, in dem zum Königreiche Serbien gehörigen Herzogthume Krain, Laibacher Kreise (Ober-Krain), und im Bezirke der L. k. General-Heerrschaft Laß, am Fuße der julschen Alpen gelegen, ist drei Stunden von dem Bezirke Laß, sieben Stunden von der Provinzial-Hauptstadt Laibach, und zehn Stunden von Tolmein entfernt, scheint das älteste Schmelz- und Hammerwerk in Krain zu seyn. Denn das Alterthum Eisenerz's begründet das vom Bischofe Albrecht zu Freisingen ausgestellte Privilegium am nächsten Montag nach aussehender Pfingstwoche des Jahres 1359, welches schon volle 484 Jahre zählt.

Die ersten Familien, welche sich in dieser ursprünglich unwirthbaren, von wilden Thieren bewohnten Gegend der Pfarre Seltsch niedersetzten, kamen aus dem benachbarten Trent. Diese Muthmaßung

wird durch das so eben angezeichnete Privilegium zur historischen Gewissheit erhoben, weil darin die Eisenmeister mit secularischen Familien, als: Bhebas, Maron und Konfobin bezeichnet werden. Unser vaterländischer Geschichtschreiber Walvasor fügt den Gründern Eisenerz's auch jenen der Plätzen bei, welche Familie, dortselbst noch lebend, Gewerksamtheit besitzt. Eine alterthümliche, noch immer fort sich erhaltene Sage läßt die beiden Gewerkschaften Ober- und Untereisenerz nicht an jenen Plätze, wo sie gegenwärtig sich befinden, sondern theils weiter aufwärts und theils weiter niederwärts entstehen. So soll der Hofstein und die Eisenhütte von Obereisenerz aufwärts am Bache Farjou Poitok, und jener von Untereisenerz in der Gegend u. Dashenz, unweit des Dorfes Zheschenza, dem Dorfe Rudno (Grubers) zu, gestanden haben. Zum Beweise dessen dienen die in der Gegend na Stals, bei dem Bache Dashenza, in der Nachbarschaft St. Crucis, noch immer vorfindigen Eisenstücken, wovon der Verfasser dieses Aufsatze selbst einige Stücke besaß. Auch das oben erwähnte Privilegium Bischofs Philipp von Freisingen vom Jahre 1359, welches den Gewerken Bhebas und Maron das Erbrecht in der Datschnig zu ihrer Schmelze verleiht, bestätiget diese Sage.

Ober-Eisenerz wird gemeinhin in Agorzi konz (das obere Ende), Unter-Eisenerz aber Rozonk (Kontendag) genannt, letzteres einer Volkssage nach aus der Ursache, weil mildes Gelfelz, Wildbanten &c. da ihren Lammesplatz, in dem wahrscheinlich frühere moorigen Grunde und Schluffe, gehabt haben mochten.

(Fortsetzung folgt.)

Die aufsteigenden Dünste.

Das Wasser, das die Erde soll bedecken,
Will unablässig auf zum Himmel streben.
In Wadenächten rinnen Nebel leise,
In dämmernde Milchstraßen sich zu weiden.
Der wache Blick der Sonne schlägt sie nieder,
Da steht du Morgenhauch auf Blumen nieder.
Und was sich vor dem Siegerblicken rettet,
Das muß, ein kir' Gewölk, am Himmel schweben.
Wo es zu Paaren treiber Blick und Donner.
Da wird sein Herzblut es den Aeren geben.
Tief oder hoch, du bist ein Dampf der Erde,
Der ihrem Dankeleid sich nicht kann entziehen.
Sey leichter Frühdampf, schweres Mittagwetter;
Stromregen braucht die Saat und Thau die Aeden.
Rudert.

Die Geschichte von Kosem Kefamim,

dem Lauberec.

(Fortsetzung.)

Und, „Oh,“ sagte sie, „bist Du nicht stolz auf Deinen heraufdämmernden Rücken? Die Seeher spre-

1855

Jožef Levičnik pa 16 let pozneje, leta 1855, v Kmetijskih in rokodelskih novicah objavi prispevek *Železniki na Kranjskem* [4]. V njem opisuje fužinarski kraj *Železniki*:

"Druge znamenja pa kažejo, da bi utegnile fužine v tukajšnjih krajih že veliko starejše biti. Kakor namreč ustno izročilo pravi, je nekdaj na tem mestu, kjer so zdaj *Železniki*, jezero stalo. Nad današnje vasjo *Češnjico*, kjer se pravi "na štalci", dobro četertinko ure nad ravnino, pak se najde še dandanašnji ako se količkaj koplje, mnogo žlindre, kar jasno spričuje, da so nekdaj tu fužine bile. Ako je voda te fužine gonila, je mogel tukajšni kraj imeti nekdaj vso drugo podobo; zna pa tudi biti, da so fužine le poleg jezera stale in jih je človeška moč gonila. Al vse to je zagernjeno v gosto meglo starodavnosti."

Tudi Levičnik omenja Štalco in žlindro, "*ako se količkaj koplje*". Tudi on je mnenja, da je moralo biti železarstvo v okolici *Železnikov* veliko starejše, kakor pravijo uradni viri. Pri tem navaja tudi zanimivo zgodbo, ki je krožila med ljudmi, o tem, kako so si razlagali najdišče žlindre in proizvodnjo železa tako visoko na hribu. V tistem času so bile namreč že vse fužine pri rekah in potokih, ki so gnali mehove za vpihavanje zraka v peč. Menili so, da je bilo tako tudi nekdaj. Ker pa so bile peči na hribu, je bilo tod nekdaj najbrž jezero, tako visoko, da je te mehove poganjala voda. Kasneje je jezero odteklo, ljudje pa so se preselili v dolino. Toliko o zanimivi zgodbi.

1867

Leta 1867 pa **Anton Globočnik Plemeniti Sordolski** v *Sporočilih zgodovinskega društva za Kranjsko*

objavi *Zgodovinsko-statistični pregled železarskega kraja Železniki* [5]. Enako vsebino še istega leta objavi tudi v svoji knjigi *Rudarski in fužinarski kraj Železniki*. Jože Dolenc jo je prevedel leta 1999 in tako pogled v zgodovino *Železnikov* omogočil širšemu krogu bralcev [6].

V njej zbere zanimive dogodke iz preteklosti in jih zapiše v registih. Že na začetku omeni železarstvo na Štalci. Najprej citira Hacquetov zapis v *Oryctographia Carniolica* (tukaj moramo omeniti, da njegovo citiranje Baltazarjevega zapisa ni natančno):

"Rudnik *Železniki* je nedvomno najstarejši, kar jih je v celi deželi. Razlog za tako visoko starost najdemo v velikih količinah rude, ki so jo pridobivali iz tukajšnjega hribovja, kar lahko sklepamo po rudnih jamah in še posebej zato, ker so v hribovju nedaleč od *Železnikov* (n. pr. na Štalci), kamor z nobene strani niso mogli speljati vode za potrebno vpihavanje, našli mnogo železove žlindre in kar nesporno govori o obstoju peči za taljenje rude. Na razpolago ni niti pismenega niti ustnega izročila, da bi nekdaj v teh gozdovih s pomočjo ročnih mehov, ki naj bi bili edini način vpihavanja zraka, tod talili rudo. Prvo obratovanje tega rudnika sega torej v sivo davnino, o čemer žal manjkajo vsakršna poročila."

Naprej piše:

"To mnenje podpira tudi dejstvo, da plasti žlindre niso ležale na površini, ampak so bile skrite v humusu in bile celo tako bogate na vsebnosti železa, da jih lahko pripišemo otroški dobi primitivne proizvodnje železa. Žlindro, ki so jo odkrili povsem slučajno (ko je npr. voda odplavila gornjo plast zemlje), so zaradi pomanjkanja druge rude s pridom uporabili pri vnovični proizvodnji železa."

Naprej razmišlja o času nastanka železarstva na Štalci:

"Manj verjetno je, da bi rudnik obratoval brez prekinitve vse do odpiranja visokih peči in fužin v dolini, marveč smemo z mnogo večjo verjetnostjo domnevati, da so ga iz takšnih ali drugačnih razlogov opustili in da vsaj v času rimskega gospostva na Kranjskem ter še vsaj nekaj stoletij kasneje ni obratoval. To smemo domnevati po eni strani zato, ker, kot že prej omenjeno, najdišča žlindre pričajo o precej večji starosti, po drugi strani pa tudi niso našli kakega rimskega spomenika in v tej okolici niti ne rimskih kovancev. Pomemben dokaz, da rudnik vse od rimskega gospostva do 10. stoletja po Kr. ni deloval, je več darilnih listin cesarja Otona II. freisinškim škofom iz 10. stoletja, ki zadevajo darovnice loškemu gospostvu, kjer zasledimo sosednje kraje kot Selca, Luša in planino Pečano (Ratitovec), krajev v okolici Železnikov, ki ležijo pod Pečano, pa ne omenjajo. In vendar je moral takratni izdajatelj listin to področje dobro poznati, kar lahko sklepamo iz dovolj natančnih opisov gosposčinskega ozemlja in njegovih meja; upravičeno lahko zato domnevamo, da bi rudnik, ki bi ležal na darovanem zemljišču, zagotovo omenili."

Globočnik postavlja pridobivanje železa na Štalci pred rimsko dobo. Tudi sestava žlindre je takšna. Če bi na Štalci v obdobju rimskega imperija ali kasneje potekala takšna intenzivna proizvodnja železa – ne pozabimo, takrat je bila to zelo pomembna strateška dejavnost – v darilnih listinah tega vsekakor ne bi zamolčali. Postavlja pa se vprašanje, ali ni povod za to, da so se v okolico Železnikov naselili furlanski kovači, tudi nekdanja prava proizvodnja železa na Štalci, za katero je takrat nekdo, ki je gospodaril z ozemljem Selške doline, še vedno vedel.

1892

Tudi pisatelj **Anton Koblar** v slovenskem literarnem mesečniku *Dom in svet* [7] leta 1892 v članku *Železniki* omeni:

"Že v starodavnih časih so ljudje topili rudo blizu Železnikov, kar pričajo kupi stare žlindre na Štalci. O železniških fužinah nam pa prvo poročilo govori še-le iz l. 1348. Pri njih so se naselili Frijulci: Jacomo, Zhab, Muron in Monfiodin, ki so prišli, kakor trdi ljudska pripovedka, iz Palmenove in tu sezidali prvo hišo, Palmado, kakor se še sedaj imenuje."

Ali je Koblar sam leta 1892 ob izidu njegovega prispevka videl kupe železne žlindre na Štalci, bi bilo zanimivo vedeti, mogoče pa so mu o tem pripovedovali (kar je najbolj verjetno) ali pa je to prebral v objavljenih člankih drugih avtorjev. Posebno zato, ker so po pisanju Müllnerja večino žlindre pobrali in zvozili v Železnike v letih 1850–1860. Teh velikih kupov žlindre danes nismo našli, kakor tudi ne podatkov, da bi kdo še po letu 1862 pobiral žlindro po Štalci. Takrat je namreč rude v okolici že primanjkovalo in najbrž so na Štalci pobrali vse, kar je bilo uporabnega za ponovno predelavo.

1896

Leta 1896 pa arheolog samouk **Jernej Pečnik**, sodelavec Kranjskega deželnega muzeja, obišče mogoča arheološka najdišča po Gorenjski. Obišče tudi Selško dolino, in sicer Štalco, ki jo imenuje Plavški boršt, Kališe, Češnjico, Jelenšče, Peč, Dražgoše, Sv. Mohor, Sv. Jedrt in Sv. Miklavž.

Prvi omeni mogoča arheološka najdišča. Njegovo poročilo o tem raziskovanju Gorenjske je priloga

prošnje, ki jo je leta 1896 naslovil na Deželni odbor za Kranjsko za dodatna finančna sredstva za nadaljevanje arheoloških raziskav [8]. Ko omenja Štalco – sicer jo imenuje Plavški boršt – v poročilu prvi pravi, da je našel:

"V selški dolini pri vasi Češnjica na njihvah "groblje" imenovanih, se nahajajo grobi iz predzgodovine in zraven na višini je lepo stanovanje. Dalje nad vasjo Češnjice v hosti proti Kališam visoko gori na hribu so znameniti ostanki prvih Slovanov, lepo stanovanje, eno najlepših na Kranjskem. Na severni strani stanovanja so Slovani imeli prostor, da so rudo žgali ker se nahajajo veliki ostanki železne žindre. Ljudje imenujejo ta kraj Plauški boršt. Proti vasi Kališe na njihvah je vse polno stanovanj prvih Slovanov, in tudi stanovanja iz pred zgodovine, ravno tako pri sv. Križu na vrh hriba (872) m. Malo dalje je vas Jelečice kjer je bilo lepo predzgodovinsko stanovanje, ki je še dan današnji utrjen. Kjer stoji vas na Pečeh pri Dragovšah je znamenito lepo utrjeno stanovanje iz predzgodovine, prav tako so bila stanovanja iz predzgodovine na hribih pri sv. Mohorju, pri sv. Jedrti pri sv. Miklavžu (957 m) nad Selcami."

Nismo našli poročil, da bi na teh najdiščih tudi raziskoval ali izkopaval. Da bi takrat našel razen teras kakršne koli sledove o "predzgodovinski poselitvi", ni verjetno. Je pa imel dober občutek za opazovanje, saj so se leta 2012 z najdbami keramike potrdila njegova predvidevanja o poselitvi Štalce. Lahko pa je našel tudi kakšne koščke keramike in jih povezal s terasami (o tem ni zapisa). Glede stanovanj, ki jih omenja – s tem je verjetno mislil na naselje, saj so na vrhu Štalce še danes vidne lepe terase. Pri svojem opisu je Pečnik lahko tudi precej pretiraval, saj je prosil za finančna sredstva in je bilo lahko poročilo tudi tako napisano.

Vsekakor pa je prvi arheolog, ki je obiskal Štalco, opazil terase in ugotovil, da gre tukaj za znamenja starodavne poselitve.

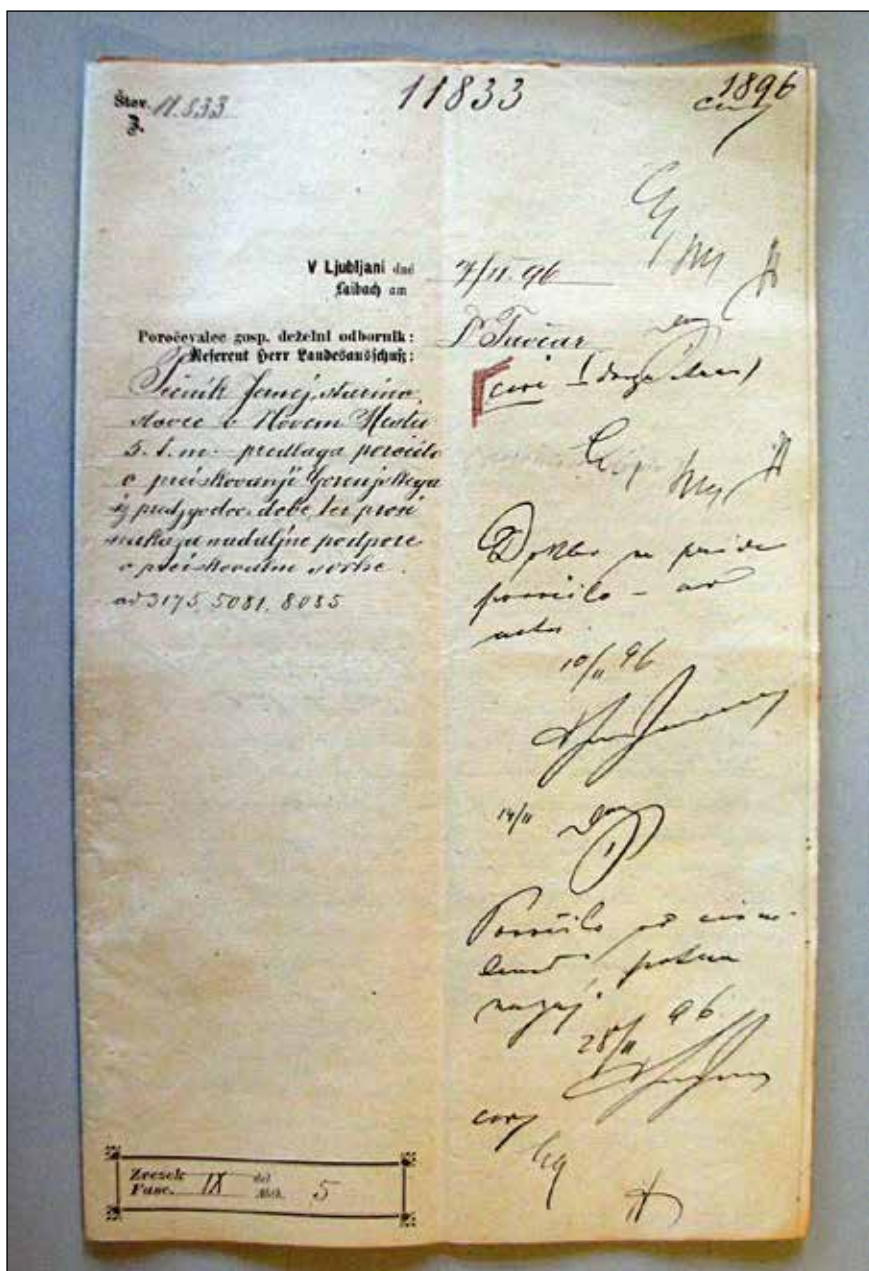
1897

Za Jernejem Pečnikom je o Štalci pisal tudi njegov prijatelj **Simon Rutar**, zgodovinar, geograf in arheolog. Ne vemo, ali je to napisal po Pečnikovem pripovedovanju, po njegovih navodilih ali njegovih zapiskih ali pa je bil z njim. Leta 1897 Ljubljanski zvon med naznanili publikacij slovenskih avtorjev sporoči notičko, da je Simon Rutar objavil knjigo Poročilo o odkritjih arheoloških izkopavanj prazgodovinskih grobišč na Kranjskem v letu 1896 [9]. V tem svojem delu omeni Štalco, in sicer z imenom Stare fužine:

"Visoko zgoraj so kopali železo, katerega so kot volka v dolino prikotali. Pod Kališčem se še danes imenuje območje Stare fužine, kjer v večjih količinah naokoli leži železova žindra."

Arheolog in kustos Kranjskega Deželnega muzeja **Alfonz Müllner** v svojem strokovnem časopisu Argo leta 1897 prvič omeni Štalco [10]. Med opisovanjem najdene fibule na Rudnu piše:

"Toliko bolj je zanimiva najdba lepo narejene bronaste fibule (zaponke) (iz tabele II., slika 14) v jarku pod Rudnom, kateri pelje v bližino najstarejše fužine v okolici, imenovane Štalca – to je z žindro pokrit grič pred Železniki, nasproti rudnim nahajališčem na Jelovici."

Prva stran mape s Pečnikovim poročilom in prošnjo. Vir: Arhiv Republike Slovenije, SI-AS 38, Deželni odbor za Kranjsko, škatla št. 1213. Foto: Andrej Bogataj

Prepis:

Štev. 11833

V Ljubljani dne 7/11. 96

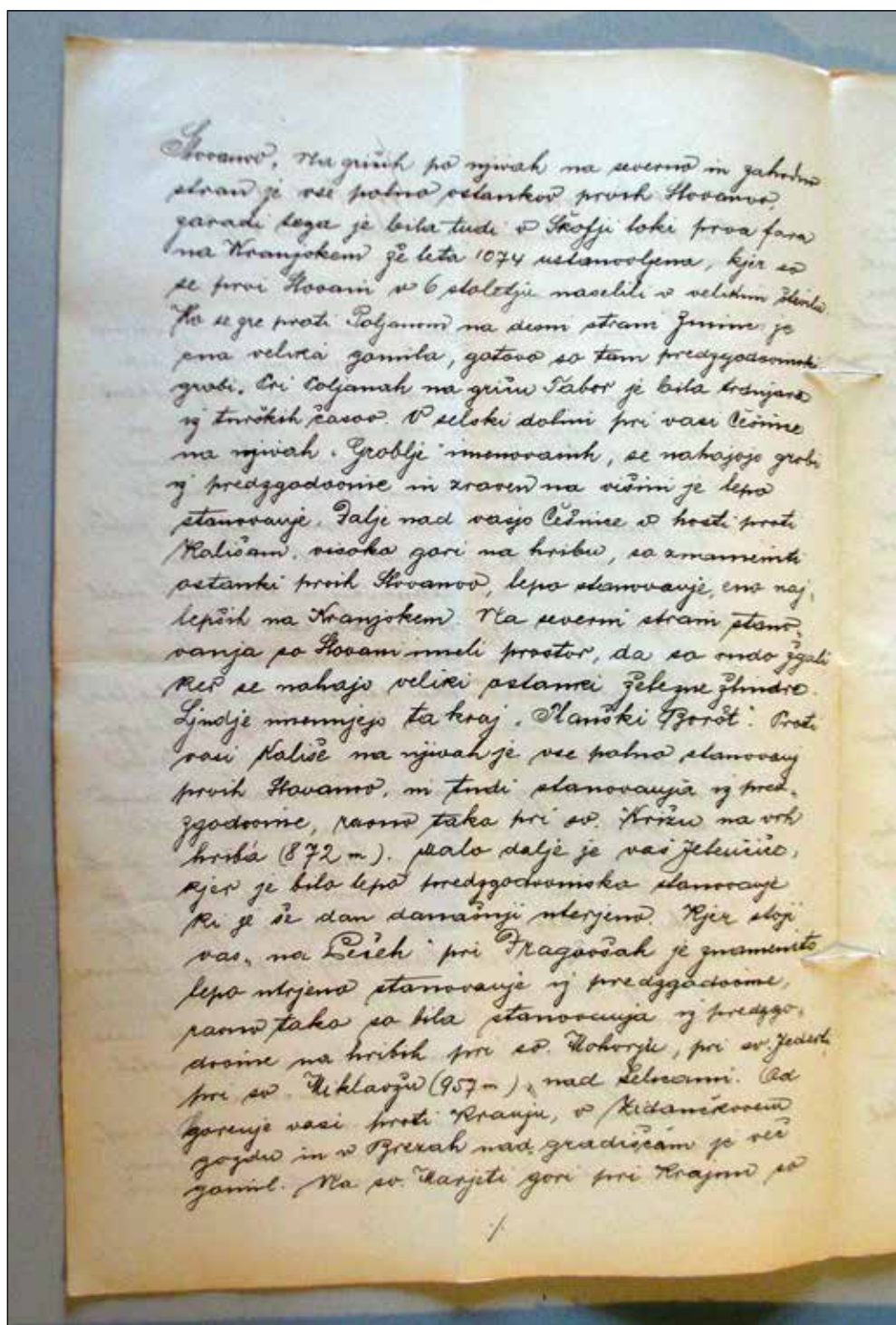
Poročevalec gosp. deželni odbornik: I. Tavčar

Pečnik Jernej, Starinoslovec v Novem Mestu 5. t. m. predlaga poročilo o preiskovanju Gorenjskega iz predzgodovinske dobe ter prosi nakaza nadaljne podpore o preiskovalne svrhe.

av 3175, 5081, 8085

Zvezek IX del 5

Druga stran Pečnikovega poročila Popis Gorenjskega iz predzgodovinske dobe, veleslavnemu deželnemu odboru za Kranjsko, 8. november 1896, kjer so opisane najdbe v Selški dolini. Vir: Arhiv Republike Slovenije, SI-AS 38, Deželni odbor za Kranjsko, škatla št. 1213. Foto: Andrej Bogataj

1904

Leta 1904 **Jernej Pečnik** svoje strokovne ugotovitve iz leta 1896, ki jih je deloma objavil kot prilogo v prošnji za denarno pomoč, objavi v zbirki štirih zvezkov z naslovom Prazgodovinska nahajališča na Kranjskem [11]. To delo je bilo do začetka druge svetovne vojne najpopolnejši seznam arheoloških najdišč za osrednjo Slovenijo.

V četrtem zvezku omenja tudi področje Štalce. Direktno je ne omeni, poleg drugih opisov najdišč v okolici pa piše:

1. Pri Sv. Križu, v selški župniji, je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje.
2. Kališe. Prazgodovinsko stanovanje. Tu so se našli grobovi iz hallstattske in rimske dobe. Pod vasjo se dobi cele kupe žlindre od topljenja rude.
3. Češnjica. Pri vasi na njivah so se našli rimski grobovi."

V področju Štalce tokrat omenja samo cele kupe najdene žlindre. Ne omeni pa več, kakor v prilogi svoje prošnje iz leta 1896, kakršnih koli znamenj poselitve na Štalci, področje sedaj imenuje Štalca in ne več Plavški boršt. Očitno je Pečnik ocenil, da na tem področju ni kakšnih velikih obetov za pomembne najdbe, in se ni lotil izkopavanja. Mogoče zaradi neatraktivne lokacije, zaradi pomanjkanja denarja ali prevelikega števila podobnih (obetavnejših) najdišč v širši okolici (na Kranjskem).

1909

Leta 1909 **Alfonz Müllner** objavi svojo knjigo Zgodovina o železu na Kranjskem, Goriškem in v Istri od prvega začetka do 19. stoletja. V njej temeljito opiše tudi železarstvo v Železnikih [12]. Tudi on

citira Hacquetov zapis o prvih železarskih obratih na bližnjih hribih in njegovo pisanje o najdbi stare žlindre poveže s hribom Štalca:

"Stare žlindraste rebri pričajo o zelo stari topilniški obrti, ki jo omenja že Hacquet l. 1781. Po Or. Car. II. str. 173 je te žlindraste rebri Hacquet poznal, vendar kraja, kjer jih je našel, ni omenjal. Takole pravi: »Ne vemo, kako dolgo že v tem kraju topijo rudo. Gotovo pa je, da pred nekaj stoletij rude niso topili tu v dolini, ampak v okoliških hribih, odkoder še zdaj vlačijo žlindro za dodatek. Videl sem žlindro, ki so jo obdelali stari. Bila je še tako bogata železa, da bi se splačalo, da bi njo samo še enkrat obdelali. Ker pa nimamo ne pismenega niti ustnega izročila, da so pred davnimi časi topili rudo v gozdovih s pomočjo ročnih mehov, tedaj si lahko predstavljamo, kako daleč nazaj so se tukajšnji ljudje že ukvarjali z rudarstvom. Če bi teh žlindrastih reber ne razkrila voda in drugi taki slučajni dogodki, bi danes še manj vedeli o obrti naših prednikov.«"

Potem dodaja:

"Ena najpomembnejših žlindrastih reber je grič Štalca, vzhodno od Železnikov. Že leta 1877 nam poroča o njem Jože Levičnik, učitelj iz Železnikov, naslednje: »Vzhodno od Železnikov so na platoju nad Češnjico (1/4 ure od Železnikov), na Štalci pred nekako 30 leti, pod zemeljsko rušo našli znatne ostanke železnih odpadkov. Odpeljali so jih v Železnike in jih stopili, ker so vsebovali še dosti železa. Nedvomno je, da je bil pred davnim časom tamkaj železarski obrat, težko pa je to obrazložiti, saj je kraj dobre četrte ure hoda v hribu, kjer takrat ni bilo nobene vodne sile.«"

In na koncu:

"Leta 1897 so mi v Železnikih povedali, da je v letih 1850–1862 Demšar iz Češnjice cele vozove te žlindre zvozil v železniški plavž. Žlindro so nabirali reveži, neki Andrej Šturm pa jo je od njih kupoval ter vozil v Železnike. Žlindra, ki je ostala od prastare topilnice na veter na vrhu Štalce je najbrže dala povod za pripovedko o jezeru tod, ljudje si pač niso mogli predstavljati železarskega obrata brez vodne sile." (Prevedla Renata Demšar.)

Zanimivo je, da je bila zgodba o pobiranju žlindre med ljudmi še tako živa, da so Müllnerju po 35 letih natančno posredovali podrobne podatke – tudi o imenih ljudi, ki so sodelovali pri delu. Najbrž je res šlo za pomembne količine, ki so bile ekonomsko zanimive, česar pa z gotovostjo ne moremo trditi.

Zanimivost

Levičnik (po zapiskih Müllnerja) 22 let po objavi svojega prvega prispevka, v katerem omenja Štalco (1855), zapiše zanimivo in pomembno informacijo, da so pred približno 30 leti – torej okrog leta 1847 – "ponovno" našli žlindro na Štalci in jo vozili v Železnike. Kako to, da tega ni omenil v svojem prispevku leta 1855?

Da so vozili žlindro z okoliških hribov (Štalce?) v Železnike za dodatek, nam že leta 1781 omeni tudi Baltazar Hacquet. Ob vsem zapisanem se nam postavlja zanimivo vprašanje, koliko je bilo žlindre, ki so jo zvozili s Štalce v Železnike. Če bi poznali vsaj približno količino odpeljane žlindre, bi lažje ocenili velikost proizvodnje železa na Štalci. Očitno pa je, da so odpeljali vse, saj danes stare težke železne žlindre na hribu, razen posameznih manjših kosov, ni več mogoče najti.

1928

Tudi **Pavle Blaznik** v svoji knjigi *Kolonizacija Selške doline leta 1928* omenja železarstvo na Štalci, in sicer kar na dveh straneh [13]. Opira se na pisne vire Globočnika, Pečnika, Rutarja in Müllnerja.

"Enako tudi Globočnikova arheološka karta za Selško dolino ne zaznamuje nikakega najdišča. Šele v devetdesetih letih prejšnjega stoletja so tu odkrili posamezne najdbe. Prvo so izkopali v vasi Rudno. Je to bronasta fibula – tip Certosa. Približno istočasno sta sistematično pregledala okolico hriba Štalce pri Češnjici Jernej Pečnik in Simon Rutar. Na Štalci so namreč že desetletja prej našli silno slabo obdelano železo žlindro. Menili so, da poteka iz hallstattske dobe. O tem raziskovanju imamo dvojce precej lakoničnih poročil: Rutar poroča, da je našel pri tej priliki s Pečnikom prazgodovinske naselbine pri Češnjici, Kališah in Sv. Križu, ne omenja pa nikakršnih najdb, marveč le pravi, da so tu kopal železo: nad Jelenščami in pri Dražgošah na Pečeh pa da so stale male zgodnje zgodovinske naselbine, ki potekajo najbrže iz slovanske dobe, ali so pa nastale na tleh prejšnjih (predslovanskih) selišč. Pečnik govori o tem raziskovanju silno suhoparno in kratko: Pri Sv. Križu v selški župniji je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje. Kališe prazgodovinsko stanovanje. Tu so se našli grobovi iz hallstattske in rimske dobe. Pod vasjo se dobi cele kupe žlindre od topljenja rude. Češnjica. Pri vasi na njivah so se našli rimski grobovi. Ničesar Pečnik ne govori o kakih morebitnih dodatkih pri teh grobovih, iz katerih bi lahko sklepali na starost grobov, dasi pri ostalih najdiščih take priložke često omenja. Sodeč po inventarnem zapisniku arheoloških najdb, ki jih hrani Narodni muzej v Ljubljani, teh morebitnih priložkov v Ljubljani ni."

Blaznik omenja posamezne najdbe. Do sedaj je bila znana samo najdba bronaste fibule, o najdbi stare železne žlindre pa piše že Hacquet leta 1781. Pečnik piše precej bolj zanimivo o Štalci (Plavški boršt) v svojem poročilu leta 1896, ko prosi za dodatna denarna sredstva za nadaljevanje raziskovanja. Po raziskovanju Blaznika ni Pečnik našel nobenih arheoloških najdb, ki bi bile zabeležene v Narodnem muzeju v Ljubljani.

Nadalje piše:

"Da je še pred 14. stol. v katerem se je začelo tu gojiti sistematično fužinarstvo obstajala v tej okolici nekaka primitivna rudarska železna obrt, za to govori par momentov. Največji dokaz je pač železna žlindra, katero so v veliki množini našli na Štalci, na hribu pod Kališami v smeri proti Češnjici, okrog l. 1850. Ta kraj se nahaja približno četrt ure nad cesto in nima nikake primerne vodne sile, ki bi bila potrebna za taljenje železne rude. Med 1850/62 so žlindro, ki je vsebovala še dosti železne rude, izvozili v Železnike, kjer so jo še enkrat pretopili. Globočnik stavlja to rudarsko obrt pred rimsko dobo, češ da v rimski dobi ni bilo tu nobenega obrata, ker nimamo iz tega časa nikakih najdb.

Pečnik sodi, da poteka ona žlindra iz hallstattske dobe. O problematičnosti tega tolmačenja sem govoril že spredaj. Za slovensko dobo predpostavlja Müllner, da je bilo rudarstvo tu razvito že pred 14. stol. in sicer po analogiji Admonta in Seiza na Štajerskem, kjer plačujejo hube, na katerih posestvih so kopali železno rudo, dajatve v železu."

V poročilu Pečnika nismo zasledili njegove trditve, da je najdena žlindra iz halštatske dobe, o tem govori le pri najdenih grobovih. Blaznik torej iz najdenih virov omeni staro železarstvo na Štalci, ne

ponudi pa nobenega pravega odgovora o času nastanka tega železarstva.

1940

Prav tako tudi zgodovinar **Leopold Podlogar** v listu Vrtec: slovenski mladini leta 1940 omeni Štalco [14]. Njegovo pisanje najbrž povzema nekoliko spremenjen Globočnikov zapis:

"V predrimski dobi so ljudje topili rudo blizu Železnikov, kar pričajo kupi stare žlindre na Štalci. Iz neznanega vzroka so že pred prihodom Rimljanov železarstvo opustili. Rimljani tukaj niso odprli rudnikov in tudi pozneje se železarstvo dolgo časa ni razvilo. Da Rimljani tu niso imeli rudnikov, nam je v dokaz to, da se do danes ni našel noben sled o rimskem bivanju v tej okolici, tudi rimski novci se niso našli. Da se tudi poznejši tukajšnji prebivalci niso pečali z železarstvom, nam pričajo darovnice nemških cesarjev, dane brižinskim škofom. V njih se omenjajo Železnikom sosednji kraji: Selca, Luža, gora Pečana – Rakitovec; Železniki pa, ki leže tik pod Pečano, niti kak drugi kraj se tu ne omenja. Sestavitelj darilne listine je ta kraj natančno poznal, ker tako jasno in določno zariše mejo Loškega gospostva. Gotovo ne bi bil prezrl rudnika, ki bi se nahajal v začrtanih mejah."

1962

Leta 1962 tudi arheolog **Peter Petru** v knjigi Dražgoše, Varstvo spomenikov 8, [15] piše:

"Na Štalcah je ob poti na Gradišče v smeri proti Rudnemu našel J. Bertoncelj več kosov železne žlindre."

Drugega Gradišča poleg tistega področja nad Rudnom v bližini ne poznamo. Mogoče je šel pri raziskovanju okolice tudi preko Štalce in Kališ na Gradišče nad Rudnom.

1974

Rajko Brank, amaterski arheolog, je v Loških razgledih pisal o arheoloških najdiščih v Selški dolini [16]. V svojih prispevkih je vedno omenil tudi povezavo s Štalco.

Tako je leta 1974 napisal prispevek *Sledovi prazgodovinske poselitve na Babniku in na Kraju v Selški dolini*. Štalco omenja takole:

"Ne kaže pa prezreti tudi bližnjih sledov prazgodovinskega železarstva na Stalci pri Kališah, prazgodovinskih naselbin pri Sv. Križu nad Kališami, pri Sv. Mohorju, nad Sv. Jero in bližnjega gradišča nad Rudnem, kar vse skupaj kaže na že dokaj gosto prazgodovinsko poselitev tega osrednjega dela Selške doline."

1977

Leta 1977 **Rajko Brank** objavi prispevek *Prazgodovinska poselitev okolice Rudna in Dražgoš* [17]. Med drugim je napisal:

"Tako so našli na Štalci okrog leta 1850 in ob poti na Gradišče nad Rudnom večje količine slabo obdelane železne žlindre. Za to žlindro so menili, da poteka iz halštatske dobe (Pečnik). Globočnik pa stavlja žlindro in

železarstvo na štalci tudi v predrimsko dobo, meneč, da iz rimske dobe nimamo nobenih najdb. Ker je ta žlindra vsebovala še dosti železne rude, so jo v letih 1850-1862 zvozili v Železnike, kjer so jo še enkrat pretopili. Tudi Jernej Pečnik ugotavlja visoko na hribu proti Kališam slovansko naselbino, dalje proti zahodu opaža kupe železne rude in nekaj grobov."

"Po navedbah Rutarja in Pečnika naj bi torej bili v tem predelu:

1. Pri Dražgošah, Na Pečeh, prazgodovinska naselbina,
2. Pri Jelenščah prazgodovinska naselbina z obzidjem,
3. Nad Jelenščami v višini 1100 m več prazgodovinskih naselbin,
4. Pri Češnjici prazgodovinsko naselje,
5. Pri Češnjici na njivah rimski grobovi,
6. Na hribu proti Kališam slovanska naselbina,
7. Zahodno od tega hriba kupi železne rude,
8. Zahodno od tega hriba nekaj grobov,
9. Pri Kališah, Sv. Križ, prazgodovinska naselbina,
10. Pri Kališah, Sv. Križ, grobovi iz halštatske in rimske dobe."

"V tem področju imamo ohranjenih tudi nekaj zgodovinsko značilnih ledinskih imen: Tabor, Gradiša, Na Sel, Sela, Štalca, Marjetnik."

"Štalca je hrib, kota 620 m, nad Češnjico v smeri Kališ. Za del hriba obstaja še ledinsko ime Marjetnik. Na Štalci so vidne jame in jarki."

"Če poizkusimo sedaj primerjati Rutarjeve in Pečnikove navedbe z omenjenimi ledinski-

mi imeni, lahko domnevamo naselbino na hribu proti Kališam kot Štalco. Kupi železne rude zahodno od Štalce so zelo verjetno slabo obdelana žlindra, ki so jo našli na Štalci in ob poti na Gradiše nad Rudnom. Za grobove zahodno od Štalce je imel morda Pečnik v mislih obe gomili pri gradišču nad Rudnom. Seveda pa pri tem moti njegova navedba smeri: zahodno; pravilneje bi bilo severozahodno. Zahodno od Štalce se hrib spušča namreč navzdol proti Češnjici."

1980

Leta 1980 pa se **Rajko Brank** posveti prav Štalci in napiše prispevek z naslovom Štalca – stara železarska naselbina [18].

"Nad Češnjico v Selški dolini, kjer se odpira dolina proti Rudnemu in Dražgošam, se proti Kališam s strmimi pobočji dviga hrib Štalca. Na njem so okrog leta 1850 našli večje količine žlindre, ki je vsebovala še dokaj železne rude, tako da so jo med leti 1850 in 1862 zvozili v Železnike, kjer so jo še enkrat pretalili. S tem najdiščem se je kasneje ukvarjalo več raziskovalcev naše starejše zgodovine. Tako je Anton Globočnik stavljaj to rudarsko obrt pred rimsko dobo. Jernej Pečnik je sodil, da je žlindra iz starejše železne – halštatske dobe; Simon Rutar je poročal, da sta s Pečnikom zasledila prazgodovinske naselbine pri Češnjici, na Kališah in Sv. Križu; pri Rudnem so našli halštatsko fibulo iz 4. stoletja pred našim štetjem; J. Pečnik pa na vzpetini proti Kališam ugotavlja celo slovansko naselbino. Na Štalci so še kasneje večkrat nabrali kose

žlindre. Vse te omembe so zbudile radovednost za podrobnejši ogled kraja.

Ko obhodimo in si ogledamo Štalco, lahko kaj kmalu ugotovimo, da so dosedanje navedbe resnične. Še danes nad potjo pod vrhom hriba najdemo na precejšnjem področju kose železne žlindre. Bolj zanimivi pa so sledovi nekdanje naselbine na samem vrhu in položnem grebenu v smeri Češnjice. Taki nenaravni znaki se začno takoj na samem ozkem grebenu pod Kališami, kjer se prične pobočje dvigati proti vrhu Štalce. Na tem mestu je greben prekinjen z jarkom, ki je še danes 3 m globok in pri vrhu približno 8 m širok. Jarek je očitno umetno izkopan, saj sta pobočji z obeh strani grebena zelo strmi in brez sledi kakršne koli poti skozi jarek preko grebena.

Za jarkom se po pobočju proti vrhu Štalce vleče groblja razsutega kamenja. Groblje kamenja se opazijo še na južnem pobočju pod samim vrhom ter na zahodnem pobočju, kjer je v spodnjem delu kamenje pomešano z že omenjenimi kosi žlindre. Groblje kamenja pripadajo verjetno nekdanjim stavbnim objektom na še danes vidnih izravnanih terasah vrh hriba, lahko pa bi bili tudi ostanki obrambnega zidu okrog naselbine. Terasa se vrste po položnem južnem pobočju čez sto metrov daleč. Izrazito jih opazimo vsaj dvajset. Podobne so tistim na Babniku pri Selcih.

Na samem vrhu Štalce ni vode, izvir je le na vzhodni strani za prevalom v smeri Kališ. Izvir je lahko služil le za pitje, nikakor pa kot vodna moč pri predelavi železne rude. Lega teras in obrambnega jarka (ki dajejo vtis značilnosti višinske utrjene naselbine) in nahajališča ostankov žlindre dajo skupaj slutiti na starejše primitivno železarstvo s postopkom vetrenja.

Pri takem železarskem postopku so postavljali peči v kotanje, jih polnili z ogljem in

železovo rudo, po jarkih pa so dovajali bočni veter, ki je razpihoval oglje. Na dnu peči se je s tem nabirala (usedala) težka železna masa, ki jo je bilo treba naknadno še ročno izkovati na primerne kose. Pri takšnem primitivnem načinu taljenja rude je v žlindri ostalo še okrog 80 odstotkov železa. Naprednejše pridobivanje je bilo z vetrnimi pečmi v obliki zidanih jaškov, ki so jih postavljali na vetrovne strani, in s pečmi, pri katerih so zračno moč nadomestili z mehovi na ročni pogon.

Ta topografski zapis naj dopolni dosedanja predvidevanja o časovni opredelitvi najdišča.

Zanimivo bi bilo dokazati, iz katerega časa pred 14. stoletjem, ko je ob Selščici in v Železnikih izpričano srednjeveško železarstvo, naj bi bila naselbina na Štalci. Le-to bodo lahko dokazala problemska sondiranja in analiza najdene žlindre."

Rajko Brank je bil gozdar in ljubiteljski arheolog. Poleg Pečnika leta 1896 je do sedaj najbolj temeljito opisal področje Štalce. Od njegove objave je Štalca spala kar 30 let. Prav zapisi Branka pa so povzročili, da se je ponovno prebudilo zanimanje za raziskovanje, utemeljevanje in dokazovanje starega železarstva na Štalci.

Literatura:

- [1] Hacquet, Baltazar. *Oryctographia Carniolica, oder Physikalische Erdbeschreibung des Herzogthums Krain, Istrien, und zum Theil der benachbarten Länder.* (online) 1778–1789. Leipzig: bey Johann Gottlob Immanuel Breitkopf. 1781. Citirano 6. 10. 2012. 2. zvezek. Stran 173. Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-1EJP2XL5>.
- [2] Karel, Jožef, Prenner. *Beiträge zur Naturgeschichte, Landwirthschaft und Topographie des Herzogthums Krain.* (online) Ljubljana. Franz graf von Hohenwart. 1838. Citirano 27. 9. 2012. 2. Zvezek. Stran 18. Topographie des Bergwerks Eisern im Bezirke Lak in Oberkrain. Dostopno na: <http://books.google.com>.
- [3] Karel, Jožef, Prenner. *Illyrisches Blatt* (online) 1819–1849. Ljubljana. 1839. Številka 31. Stran 126. Das Bergwerk Eisern in Krain. Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-GD84NIXZ>.
- [4] Jožef, Levičnik. *Kmetijske in rokodelske novice.* (online) 1843–1902. Ljubljana. Jožef Blaznik. 31. 1. 1855. Citirano 27. 9. 2012. Letnik 13. Številka 9. Stran 35. Železniki na Kranjskem. Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-UA4RD170>.
- [5] Anton, Globočnik. *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain.* (online) 1867. Ljubljana. Zgodovinsko društvo za Kranjsko. 1867. Letnik 22. Številke 1, 2, in 3. Mittheilungen des historischen Vereins für das Herzogthum Krain. Dostopno na: <http://books.google.si/books?id=4QYQAAMAAJ&pg>.
- [6] Anton, Globočnik. (prevod in komentarji: Jože, Dolenc). *Železniki - rudarski in fužinarski kraj. (Der Berg und Hammerwerksort Eisern).* Turistično društvo Železniki. Dražgoše. PAN. 1999. Strani 15 in 17.
- [7] Anton Koblar. *Dom in svet.* (online) 1888–1944. Ljubljana. Katoliško tiskovno društvo. 1892. Citirano 27. 9. 2012. Letnik 5. Številka 6. Stran 271. Železniki. Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-QE8K42KL>.
- [8] Jernej, Pečnik. *Popis Gorenjskega iz predzgodovinske dobe, Prošnja za dodelitev dodatnih finančnih sredstev za nadaljevanja arheoloških raziskovanj.* 1896. Vir: Arhiv Republike Slovenije, SI-AS 38, Deželni odbor za Kranjsko, škatla št. 1213.
- [9] Simon, Rutar. *Fundbericht über die archäologischen Grabungen auf den prähistorischen Grabfeldern Krains im Jahre 1896.* Wien. Braumüller. 1897. Stran 187. Vir: dr. Dragan Božič, SAZU, elektronska pošta 10. 1. 2012.
- [10] Alfonz, Müllner. *Argo 5.* Alfonz Müllner. 1897. Stran 72. Fund einer Bronzefibel bei Eisern. Vir: dr. Dragan Božič, SAZU, elektronska pošta 10. 1. 2012.

- [11] Jernej, Pečnik. *Prazgodovinska najdišča na Kranjskem*. Ljubljana. Muzejsko društvo za Kranjsko. 1904. Zvezka 3 in 4. Stran 127.
- [12] Alfonz, Müllner. *Geschichte des Eisens in Krain, Görz und Istrien von der Urzeit bis zum Anfange des XIX. Jahrh.* Wien – Leipzig . Alfonz Müllner. 1909. Stran 215. Vir: prevod Renata Demšar za Muzej Železniki, 1972. Stran 15.
- [13] Pavle, Blaznik. *Kolonizacija Selške doline*. (online) Leonova družba. 1928. Citirano 27. 9. 2012. Strani 12, 70, 71. Dostopno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-C5GVPJ8W>.
- [14] Leopold, Podlogar. Vrtec (online) Ljubljana. 1940. Citirano 27. 9. 2012. Letnik 71. Številka 1. Strani 26 in 27. Železniki. Dostopno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-34S6DKL0>.
- [15] Peter, Petru. *Dražgoše, Varstvo spomenikov 8*. 1962. Stran 258.
- [16] Brank, Rajko. *Loški razgledi*. Škofja Loka. Muzejsko društvo Škofja Loka. 1974. Letnik 21. Stran 41. Sledovi prazgodovinske poselitve na Babniku in na Kraju v Selški dolini.
- [17] Brank, Rajko. *Prazgodovinska poselitev okolice Rudna in Dražgoš*. Loški razgledi. Škofja Loka. Muzejsko društvo Škofja Loka. 1977. Letnik 24. Strani 29–33.
- [18] Brank, Rajko. *Štalca – stara železarska naselbina*. Loški razgledi. Škofja Loka. Muzejsko društvo Škofja Loka. 1980. Letnik 27. Strani 31–33.

Opombe:

- ¹ **Hacquet Baltazar** (1739–1815), francoski rudniški kirurg in zdravnik v Idriji, naravoslovec in etnolog, raziskovalec slovenskih naravnih posebnosti. Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Balthasar_Hacquet (6. 10. 2012).
- ² **Anton Globočnik Plemeniti Sorodolski** (1825–1912), slovenski pravnik, pisatelj in narodni buditelj. Bil je častni občan Železnikov, Vipave in Postojne. Vir: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi202295/> (6. 10. 2012).
- ³ **Jernej Pečnik** (1835–1914), slovenski arheolog samouk, sodelavec Kranjskega deželnege muzeja. Ukvarjal in preživiljal se je z arheološkimi izkopavanji. Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Jernej_Pečnik (6. 10. 2012).
- ⁴ **Alfonz Müllner** (1840–1918), arheolog, kustos Kranjskega Deželnege muzeja (1889–1903), izdajatelj strokovne revije Argo. Vir: <http://nl.ijs.si/fedora/get/sbl:1771/VIEW/> (6. 10. 2012).
- ⁵ **Rajko Brank**, dipl. ing. gozdarstva, gozdarski inšpektor, amaterski arheolog. Svoje članke o arheoloških odkritjih je objavljval v zborniku Loški razgledi.
- ⁶ **Simon Rutar** (1851–1903), slovenski zgodovinar, geograf in arheolog. Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Simon_Rutar (6. 10. 2012).
- ⁷ **Karel Jožef Prenner** (1780–1841), rojen v Škofji Loki, slovenski zgodovinski pisatelj, v letih 1818–1834 je bil aktuar državnega gospostva v Škofji Loki. Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Karel_Jožef_Prenner (6. 10. 2012).
- ⁸ **Jožef Levičnik** (1826–1909), domačin, rojen v Železnikih. Učitelj, organist in večkratni župan. Kronist in zgodovinar rojstnega kraja, pobudnik za ustanovitev Bralnega društva (1854). Objavljal je vzgojne in krajevnogodovinske članke, potopise po Gorenjskem ter svoje priložnostne in nabožne pesmi. Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Jožef_Levičnik (6. 10. 2012).
- ⁹ **Anton Koblar** (1854–1928), duhovnik, arhivist, zgodovinar, urednik in pisatelj. Vir: <http://www.gorenjci.si/osebe/koblar-anton/11/> (6. 10. 2012).
- ¹⁰ **Leopold Podlogar** (1878–1925), zgodovinar, župnijski upravitelj, ljudski učitelj in zbiratelj domače zgodovine. Vir: Slovenski biografski leksikon, <http://nl.ijs.si/fedora/get/sbl:2168/VIEW/> (6. 10. 2012).
- ¹¹ **Pavle Blaznik** (1903–1984), slovenski zgodovinar. Znanstveno se je ukvarjal predvsem z zgodovino Škofje Loke, kolonizacijo njenih posameznih delov, razvojem podeželja in mesta Škofje Loke. Vir: <http://www.gorenjci.si/osebe/blaznik-pavle-%28pavel%29/689/> (10. 2. 2015).
- ¹² **Peter Petru** (1930–1983), slovenski arheolog. Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Peter_Petru (10. 2. 2015).

